

Meidoorn: karakteristieke Nederland

Bloeiende meidoornheg bij Oud-Zevenaar. In het Rivierengebied, Gelderse poort.



Foto's: Bert Maes.

De Romeinen verbaasden zich in het begin van onze jaartelling al over de rivierbewoners die meidoornstruiken snoeiden, verbogen en vervlochten tot verschansingen waar men niet doorheen kon dringen en zelfs niet door kon kijken. In de Middeleeuwen werden in Twente landweren aangelegd, dichtbeplante houtwallen met veel meidoorns, waarvan nog relictten bewaard zijn gebleven. Een portret van een bij uitstek karakteristiek Nederlandse struik.

In het binnendijkse rivierengebied is de meidoorn de belangrijkste struik van de vele houtwallen en heggen. Maar ook in de landschappen van de Maasheggen en de heggen van Zuid-Beveland komt de meidoorn in groten getale voor. Terwijl verder op de fijnzandige leem- en lössgronden van de beekdalen in het oosten en zuiden van ons land talrijke struiken te zien zijn. In de meimaand, als de meidoorns uitbundig bloeien, is de rivierstreek om die reden het bezoeken meer dan waard. Ook in de herfst wanneer de takken afgeladen zijn

met de rode bessen is de meidoorn een lust voor het oog, en wekken de vruchten de eetlust op van allerlei vogels.

Onvolledig

Hoewel de meidoorn veelvuldig voorkomt in ons land, is de kennis over de soorten en de verspreiding ervan zeer onvolledig. De meest algemeen voorkomende is de eenstijlige meidoorn, *Crataegus monogyna*. Dit is de soort van de rivier- en beekdalen, maar ook van de struwelen in de kalkhoudende

duinen van de zeekust en het IJsselmeer. Van nature hoort hij thuis in de hellingbossen van Zuid-Limburg. In de pleistocene streken is de eenstijlige meidoorn een cultuurvolger en heeft hij de tweestijlige meidoorn verdrongen.

De eenstijlige meidoorn kan soms tot een boom uitgroeien. Of de koraalmeidoorn, *Crataegus rosiformis*, ook wel *Crataegus curvisepala* of *Crataegus calycina* nog wild in ons land voorkomt, is niet met zekerheid bekend. In kenmerken zit deze soort enigzins tussen de eenstijlige en de tweestijlige meidoorn in.

Zeldzaam

De tweestijlige meidoorn, *Crataegus laevigata* of *Crataegus oxyacantha*, gekenmerkt door twee stijlen en minder diep ingesneden ovale bladen, is tamelijk zeldzaam. In ons land bereikt deze meidoornsoort zijn westgrens en behoort hij tot de zogeheten rode lijstsoorten. In Twente en in de

dse struik

Achterhoek komt de tweestijlige meidoorn wel vrij algemeen voor langs grotere beken als de Slinge en de Dinkel. Begeleidende struiksoorten zijn daar rode kornoelje, wegedoorn, hondsroos, kardinaalsmuts en sleedoorn. In het oostelijke deel van het rivierengebied en in Zuid-Limburg komt hij plaatselijk nog wel eens voor.

De tweestijlige meidoorn is een echte bosstruik en karakteristiek voor oude bosplaatsen en houtwallen. Bossen met deze meidoorn krijgen daardoor een gelaagdheid en meer structuur. In het algemeen is deze soort heesterachtig en heeft het meer naar beneden gebogen takken.

De tweestijlige meidoorn was vroeger een van de bijzondere struiken van het rond 1870 gekapte Beekberger woud, ons allerlaatste restant 'oerwoud'. Bij toeval is er een takje van verzameld en bewaard in het Rijks-herbarium. Nog steeds komt deze tweestijlige meidoorn in de omgeving van Apeldoorn voor, zij het zeer schaars. Er bestaat hierdoor nog de mogelijkheid regionaal genenmateriaal toe te passen en dat komt van pas bij de plannen om een nieuw 'oerbos' te ontwikkelen op de plaats van het vroegere Beekberger woud.

Kruisingen

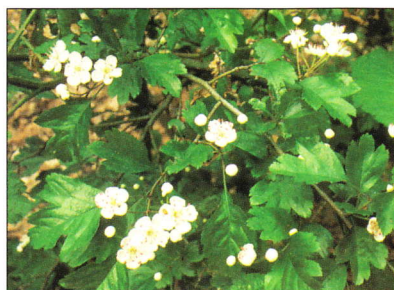
Een typisch verschijnsel bij de meidoorns is het voorkomen van spontane bastaarderingen. Waar de een- en tweestijlige meidoorn bij elkaar staan, zijn altijd de kruisingen te zien. Door terugkruisingen zijn er allerlei overgangen te vinden. In Zuid-Limburg is de kruisingvorm zelfs veel algemener dan de tweestijlige meidoorn. Verondersteld wordt wel, dat door kruisbestuiving op den duur de oudersoorten zelfs kunnen verdwijnen. Vermoed wordt dat op die wijze ook de Koraalmeidoorn is verdwenen en er alleen nog kruisingsprodukten van bestaan.

Bedreigingen

De meidoorn diende jarenlang als beschermende, natuurlijke omheining. De uitvinding van prikkeldraad bracht hier verandering in. Veel meidoornhagen en houtwallen verdwenen met de schaalvergroting in de landbouw, een proces dat zich overi-



Vruchten van de tweestijlige meidoorn. Oerwoud langs de Dinkel in Twente.



Kruising van de een- en tweestijlige meidoorn. Zuid-Limburg.

gens nog steeds voortzet. Een andere bedreiging voor de meidoorns, en dan met name de eenstijlige meidoorn, is ook het rooien vanwege het bacterievuur. De veronderstelde rol die de meidoorn zou spelen bij het overbrengen van bacterievuur op fruitbomen, is echter een paar jaar geleden door onderzoek op overtuigende wijze gerelativeerd.

Toepassingen

De meeste meidoorns die worden geplant in ons land zijn afkomstig uit

andere landen. Vooral Italië is een belangrijke exporteur van de struik. Staatsbosbeheer, dat zich zorgen maakt over de kwaliteit en de herkomst van meidoornzaad, oogst sedert enige jaren vruchten uit het Maasheggengebied. Verondersteld wordt dat deze inheemse eenstijlige meidoorns een goede aanpassing aan onze bodem en klimaat vertonen en tevens minder ziektegevoelig zijn.

Vorig jaar is een zaadoogstprogramma gestart door de Landinrichtingsdienst Overijssel in samenwerking met het Staatsbosbeheer en het Informatie en Kennis Centrum. Het zaad van de tweestijlige meidoorn is geoogst in het Dinkeldal in Oost-Twente en wordt toegepast bij nieuwe landinrichtingsprojecten in die streek. Hierdoor wordt tevens bijzonder genenmateriaal veiliggesteld. Nieuwe heggen en houtwallen van dit autochtone meidoornmateriaal kunnen als zaadgaard en genenbank dienst doen.

Bert Maes

B. Maes heeft een ecologisch adviesbureau en is deskundige op het gebied van inheemse bomen en struiken. Eerdere artikelen over inheemse bomen en struiken in Nederland verschenen in Tuin & Landschap, nummers 2, 7, 12, 17 en 23 van 1992 en in nummer 3 van 1993.



Vruchten van de tweestijlige meidoorn. Houtwal langs de Dinkel in Twente.